

Kapitola jednadvacátá

Rosiina báseň, 6. února 1915, první verze

Tam venku zimní vítr skučí,
na vrata smrt nám buší vztekle,
válečná vřava kraj tam mučí
a svět jako by hořel v pekle.

Padají bomby, kácejí se domy,
zlo mění bílý den v ponuru noc.
Je marné naříkat, rukama lomit
a Pána Boha prosit o pomoc.

Dům mého milého je v rozvalu,
sežehnut žářem, potom stopen vodou.
V tom místě měla země rendez-vous
s vražednou zkázou, s nelítostnou škodou.

Kéž nový Kristus moji lásku spasí
a nepřítele zažene
a chrání ji v té temné noci,
co nás teď svírá ve své moci,
plameny zkázy navždy zhasí
a moje srdce raněné
nenechá dlouho bez pomoci.

Kapitola dvaadvacátá

Sladké červené víno mládí (3)

Pátého února. V noci jsme se přesunuli do Lindenhowe, kde jsme spali ve stodole poblíž německých linií. Na stráží, pohled na stromy rýsující se proti obloze ve světle německých světlíc je vážně úžasný. Včera večer zpíval tenor v německých zákopech Brahmsovu ukolébavku, zrovna když slunce zapadalo. Tak krásné, že jsem skoro plakal. V zákopu nezůstalo oko suché. Jak spí mrtví.

Posnídal jsem u koše se žhavým uhlím. Losos z konzervy, sušenky, džem, velký hrnek čaje. Mladý kluk z Croydonu Harold Rumthorpe, učil se na bednáře. Nemůžu říct, že jsme byli velcí kamarádi. Válka svede dohromady různé lidi, udělá z vás druhy, ne nutně kamarády. HRovi bylo devatenáct, o šest let mladší než já, a já dělám do lodní dopravy a on byl řemeslník. Nevím, jak se dostal do CDS, voják s modrou krví to fakt nebyl. Nejspíš přišel se svým „šlechticem“, tak jako Hutch. Byl mi sympatický, i když jsme si nikdy pořádně nepopovídali. Jen jsme spolu nadávali a vlekli se vedle sebe.

HR si všiml upoutaného balónu. Snažili jsme se zjistit, jestli je náš, nebo jejich. On vstal, aby se pořádně podíval. Chvilka nepozornosti, bez šance dostat se k němu dost rychle. V následující vteřině je koš s uhlím převržený, já pocákaný lesklými rudými a bílými flíčky a Harold padl Hutchovi do náručí. Hutch se opíral o val a opakoval: „Panebože, panebože.“

Umíral pětáctýřicet minut. Z těch žalostných zvuků by vám puklo srdce. Kulka mu ustřelila kus týla, nebylo ho ani kam položit, aby měl pohodlí. Sanitář se vyplížil z dalšího zákopu, ale nemohl nic dělat a nemohl dostat Harolda ven, když nás nepřítel měl jako na dlani. Položili jsme ho na zadní val a toho večera ho přenesli zpátky do polorozbořené chalupy a pohřbili ho na zahradě. Je tam už pět hrobů, vojáci zasazení jako zelenina, jen je zavčas sklidit. Hvízdala spousta kulek. Několikrát jsme museli čekat, až mraky zakryjí měsíc, a vrhali se na zem při každé světlici. Vojín s kněžským svěcením z paměti odříkal pohřební obřad, hodně hlasitě a zřetelně, aby nás Fricové slyšeli. Zareagoval skopčácký tenor s krásným hlasem, zazpíval znovu Brahmsovu ukolébavku. Vehnalo mi to slzy do očí. Hutch vyrobil z klacků kříž.

Silná scéna, nejzvláštnější a nejpůsobivější zážitek mého života. Bude mě strašit/přivádět na sotva uchopitelné myšlenky. Sbohem, Harolde Rumthorpe, bednářský tovaryši z Croydonu, k odpočinku tě uložili bratři, na rozloučenou ti zazpíval Němčour.

Navždy budu slyšet ta obřadní slova, jak se rozléhají do noci:

„Člověku zrozenému z ženy je vyměřen jen krátký věk a ten je pln utrpení. Jako květ vzejde a podřít bývá, prchá jako stín a neobstojí...“

Té noci jsme se vrátili do Kemmelu a každý v duchu uvažoval, kdo přijde na řadu příště. Hutch se zeptal: „Nelituješ, že jsi nezůstal doma?“ A já na to: „Ne,“ a H řekl: „Já taky ne.“

Šestého. Po poklidném dni návrat do zákopů. U Koruny a kotvy jsem přišel o pět šilinků. Hutch přišel o čtyři šilinky a šest pencí. Už nikdy. Hutch je teď můj kámoš přes zákopovou nohu. Já mažu velrybím olejem jeho nohy, on zase moje. Dělán si velké naděje, že se tomuhle onemocnění vyhnu. Slyšel jsem teorii, že všechen tenhle déšť způsobují dělostřelecké granáty, které při průletu vzduchem srážejí vodu. Byl bych si myslel, že tření vzduch zahřeje, ne naopak. Takže mě to nepřesvědčilo, ale Hutch tomu věří.

Sedmého. Píšu v cca 9.45. Chlap řve z kráteru po granátu. Podle všeho se úplně zbláznil. Očekáváme bombardování. Včera v noci bratr Albert říkal, že pořídil skvělé fotky světlic. Netuším, jak to může vědět, protože kdy ten film vyvolá? Teď jdeme po snajprovi, brzy si sám vystřelím.

11.30. Chudák Lampard to právě koupil do hlavy, když sledoval padající puškový granát. Zemřel zhruba v pět odpoledne. Tenhle brácha bude na našem úseku chybět – choval se báječně. Voják v kráteru úplně zapadlý do bahna, konečně přestal řvát, takže už je nejspíš po něm. Jakmile někdo sklouzne do kráteru, už ho z něj nedostanete, ne pod palbou. Neuvěřitelně to člověka vtahuje do bahna. Nesmíme se ani pokusit.

Hunové mají náš úsek pokrytý kulometem. Moc nebezpečné vyhlížet ven. Byl jsem rád, že jsem se dostal do města, spal jsem jako nemluvně. Vystřídali nás až se čtyřhodinovým zpožděním, psychická zátěž na nás všechny děsná. Bratr Sidney v nemocnici s chřipkou. Je nejlepší z tohohle všeho vypadnout. Dochází nám humor. Prdostřelce zasáhl šrapnel, musel jsem ho zastřelit. Dobří přátelé a spousta srandy za ten krátký čas, co jsme ho měli.

Hodně času trávíme opravou zničených domů, aby se v nich dalo kvartýrovat. Taková úleva, moct stát vzpřímeně/pohybovat se jako člověk. Na zákopu je nejúnavnější to ustavičné plížení, člověk je pořád v předklonu. Naprosto vás to vyčerpá. Pak nás v noci pošlou pracovat, nosit těžké věci skrz zákopy a živé ploty, přes krátery plné svinstva, utíkat odstřelovačskými uličkami, i když je tma jako v pytli. Člověk každou chvíli někde zabředne, spadne, ruce rozedřené a popraskané. Mám je tak napuchlé, že už je ani nezasunu do kapes. Díkybohu za gumáky, jinak Bůh ví, jak by na tom byly moje nohy. Všichni vypadají jako tuláci/darebáci, hadry místo uniformy, vyzáblé/propadlé tváře/strniště, které roste týdný, než se dostaneme k horké vodě. Ale je to

sakra krása, omýt si/oholit tvář a hlavu, pít horký sladký čaj, obléct si vyprané šaty, spát! Nikdy jsem nebyl spokojenější.

Neztrácím hlavu, ale začínám podléhat vyčerpání. Klidně bych se nechal střelit do hlavy, jen kdybych už od toho měl pokoj. Někdy se prostě složím v plné polní, promočený/rozklepaný, spím tak tvrdě, že by si mě spletli s mrtvým. S trhnutím se probudím jen tehdy, když do mě někdo šfouchne/řekne: „No tak, Amíku, jde se do práce! To je blaho!“

Nevadí mi, když mi říkají „Amík“. Každý má nějakou vhodnou přezdívku. Každému Skotovi se říká Jock, každému Velšanovi Taffy, každému Irovi Paddy/Brambora. Každému plešatci Kudrnáč a chlápkuvi s pevnými černými kudrnami Štětinač a úžasně hubenému chlápkuvi Třtina. Charliemu Whitovi říkají Křída, Albertu Blackovi Sníh, Robertu Quickovi Slimák. Millerům vždycky říkají Moukař. Skrčci si vyslouží přezdívku Habán.

Jen co jsme si zařídili kvartýr, zjistili jsme, že musíme zpátky do stejného zákopu. Po Lampardově smrti jsme se poučili, pytle s pískem jsme začali plnit při měsíčku. Všechno je v noci intenzivnější. Nesmírně krásné. Když se stočí vítr a na pár požehnaných minut odnese puch hniјícího masa, cítím jemnou vlhkou vůni venkova. Hořčikové světlice vrhají světlo tak prudké, že vidíte každý detail mimo stín a vůbec nic z toho, co je ve stínu. Hvízdání a bzukot dopadajících kulek, měkká rána, když zasáhnou pytle s pískem, někdy zasvištění po odrazu. Úplně zplacatělá kulka mě zasáhla do opasku, mám ji v kapse.

Na sever od nás se rozlehl zvuk střelby, začal se valit zákopem k nám, takže jsme obsadili val/čekali na rozkaz ke střelbě. Ale žádný útok, nebylo co odrazit. Další falešný poplach.

Kopat a kopat. Vody se dá zbavit jen tím, že se kope hlouběji a hlouběji. Teď máme co pár metrů jímkou zakryté dveřmi z rozbořených fr. domů, ale jímek není nikdy dost, aby vstřebaly déšť, a slunce půdu nikdy nevysuší. Zimní mrtvoly hniјí déle. Nelítají mouchy, takže nenakladou vajíčka, z nichž by se vylíhli červi. Mrtvoly nacucají vodu. Smrdí i v chladu. Puch zaráží jen mráz. Sbíráme všechny mrtvoly, pokud to jde, ale někdy nemožné, protože moc riskantní. Nedávno nakvartýrování ve stodole, ale z toho oděru se člověku chtělo zvracet. Ukázalo se, že je plná mrtvých Frantíků, kteří tam leželi už pár měsíců, jen zakrytí slámou.

Nevím, jestli je to vodou nebo mrtvolami, ale všichni dostali náraz průjem, teď odpočíváme za liniemi. Místo oddechu noční můra, musíme ve tmě lézt přes sebe, abychom se dostali na latríny na poli o kus dál. Naštěstí sněžilo, takže je dost světla pro orientaci. Zapadnout do latrín není legrace. Když se tam člověk nedostane včas, utře se sněhem. Spolykal jsem spoustu pilulek proti průjmu, ale moc nepomohly. Sehráli jsme divadýlko pro brigádního generála, moc dobré. Několik neplánovaných přestávek, kdy si lidi museli odskočit. Dokonce jedna přestávka, kdy si musel odskočit brigádní generál. Je to prima starý brach, stejně tvrdý jako my. Když se ukáže v zákopech, pňjčí si od Hutche pušku, zvedne se a od boku vypálí. Podá ji zpátky a řekne: „Díky, vojíne. Starý pes se musí nějak udržovat ve cviku.“ Víím najisto, že dostal dva Huny, protože nadporučík to viděl periskopem. Brigádní generál bojoval v Jižní Africe, má na stužkách dubové listy.

Dostali jsme přiděly rumu, to nás drží nad vodou. Je to záchrana, dokonce i trochu zklidní žaludek. Ach, jak se ten krásný žár šíří člověku v útrokách a vynuluje hodiny v lebce.

Pořád jsme se nezotavili a poslali nás zpátky do Kimmelu ve slejváku, s nákladem lopat/proviantu/drátu/zásob do zákopu. Chlap vepředu utrpěl čistý průstřel kolene, šel k zemi, jako kdyby ho porazili sekerou. To by mě zajímalo, jaká byla pravděpodobnost takového náhodného zásahu v černočerné tmě. Závídím nosičům raněných, ti mají šanci se vrátit. Říkáme, že kulka, která tě dostane, nese tvoje číslo, že tě dostane tak jako tak. Nemá cenu se krčit, protože člověk může uhnout kulce přímo do cesty. Desátník se skoro utopil v kráteru po granátu, ale dokázali jsme ho vytáhnout, když odhodil náklad. Pracovali jsme v záři světlic. Spadl jsem do jámy, pak do zákopu, obě prkna přes něj zlomená. Úplně promáčený, gumáky plné vody, několik dní nebudu suchý. Hutch říká: „Je v pořádku kopat do pytlů s pískem, aby si člověk obnovil krevní oběh, ale jeden si může nevědomky ublížit. Je lepší kopat do vzduchu.“ Má pravdu. Má to stejný účinek jako máchat rukama dokola, aby se do nich člověku vrátila krev. Nepopsatelný chlad, neuvěřitelná bolest hluboko v kostech. Když trochu vysvitne slunce, byť jen na okamžik, podíváš se na mezírku v mracích/radostně se usměješ, malý náznak ráje. Když se člověk nezahřeje, začne cítit vši, začne se kroutit/tančit tanec svatého Víta. Napsal jsem matce o Harrisonovu pomádu, ale nedorazila.

Asi budu muset přestat psát deník. Omrzel mě/ruce se mi třesou tak, že nemůžu psát/číst, co jsem napsal. Nervy a zima dohromady a ještě nevynalezli tužku, která by dokázala psát na provlhlý papír. Chvilí to ale ještě budu zkoušet.

Kapitola třiadvacátá

Jednoho rána

Jednoho rána jsem měl hezký výhled na zničený zámeček a mrtvého Němce, který byl nafouklý jako pozorovací balón, ale byli jsme tam jen do večera. V noci pak cestou zpátky dva z nás zasáhly nahodilé rány, které nebyly určené někomu konkrétnímu. Díky Bohu ani jeden není mrtvý. Jen zranění, které si žádá léčení v Anglii.

Na svatého Valentýna zpátky u předprsň. Když jsem tam myslel na Rosie, nařídil jeden vyšší důstojník pět rychlých výstřelů za úsvitu. Chtěl jen otrávit Frice, protože to hovělo jeho momentálnímu rozpoložení. Nebylo na co střílet.

V reakci na to spustili skopčáci baráž tříštivých granátů a šrapnelů a my si s hrůzou v srdcích uvědomili, že naše veselá rošťárna bude mít totálně nepřiměřené následky. Sledovali jsme, jak první dělostřelecké granáty dopadají nějakých padesát metrů od nás a pak se plíživě blíží k nám. Bezpochyby měli prvotřídního pozorovatele. Nakonec vybuchl šrapnel přímo nad námi a jednu dvě vteřiny jsem si uvědomoval jen pronikavé zvonění v hlavě. Ze všeho nejdřív mě napadlo, že ohluchnu. Hutchovi prorazila kulička polní láhev a on mi ji ukazoval, když jsem si všiml, že mi jedna proletěla břichem, a s rukama přes ránu jsem spadl na záda do jezírka špinavé vody. Vzpomínám si, jak mi hlavou proběhlo: „Doufám, že je to kulička, a ne střešina pláště,“ a pak jsem omdlel.